

Prekenverkstedet

Den Norske Israelsmisjon

<http://www.israelsmisjonen.no/ressurser/materiell/prekenverksted>

17. søndag i treenighetstiden – 16. september 2018

Prekentekest: Luk 7,11-17

Lesetekst I: 1 Kong 17,17-24

Lesetekst II: 1 Kor 15,35-45

LIVETS ORD I DØDENS VERDEN

Høstens påskedag

Det er høst. Det er lenge siden påske – snart et halvt år siden – og det er lenge til påsken 2019, om lag sju måneder. Men 17. søndag i treenighetstiden er en søndag i kirkeåret som også, på sin spesielle måte, er en påskedag, en høstens påskedag. Vi synger påskesalmer (blant salmer som bør synges denne dagen, er: «Deg være ære, Herre, over dødens makt!» og «Døden må vike for Gudsrikets krefter»), og vi ber bønner og leser tekster der temaet er døden og livet: livets seier over døden, livets ord i dødens verden. Høstens påskedag er ikke en dublett til påskedagen, men dens budskap er forankret i Jesu oppstandelsesdag.

Høsten er den tid av året hvor døds- og forråtnelsesprosessene i naturen rundt oss setter inn for alvor, tiden da mørket for hver dag rykker et stykke lenger frem og erobrer mer og mer av dagslyset. Nettopp med høsten som referanseramme taler dagens bibeltekster og salmer ekstra sterkt, når de proklamerer livets seier over den sterkeste av alle makter, dødens makt, når de peker på ham som har «gjort ende på døden og ført liv og udødelighet fram i lyset ved evangeliet» (2 Tim 1,10). I dødens mørke gir livets ord oss lys over grav.

De to togene som møtes i Nain

Det er blitt nokså vanlig innledningsvis i taler over denne søndagens tekst å anskueliggjøre situasjonen Lukas beskriver, ved å fokusere på kontrasten mellom de to følgene som møtes i Nain. På den ene side gravfølget: enken og hennes følge, dødens sørgetog, på den annen side Jesus og hans følge, livets tog.

Sørgetoget som snudde, ble gledetoget i protestmarsj, «tidenes sterkeste protestmarsj mot dødens makt» (Knut Grønvik) – en første forropp for alle døde «i Herren» som en gang skal vekkes opp og gå livets herre i møte.

Noen eksegetiske kommentarer:

7,11: Nain: landsby i Galilea, ca. åtte km sørøst for Nasaret. I samme område lå også GTs Sjunem, der profeten Elisja ga en kvinne hennes døde sønn tilbake (2 Kong 4).

7,12: Lukas skildrer i dette verset i tre korte setninger likfølget i Nain. Det er en nøktern skildring. Men i all sin nøkternhet rommer ordene menneskers fortvilelse, avmakt og smerte.

* «ble en død båret ut til graven»: I et varmt klima hvor man ikke praktiserte balsamering, skulle begravelsen av sanitære grunner foregå allerede på dødsdagen – som i Midtøsten den dag i dag. I likfølget råder avmaktsfølelse: Mange i dette følget sto sikkert den avdøde nær, nå er han ikke lenger en del av deres liv.

* «Han var sin mors eneste sønn»: En far, en mor som begraver et barn, bærer på en dyp smerte hele livet, barnet er uerstattelig, det etterlater en plass som ikke kan overtas av noen annen. Å begrave sitt *eneste* barn forsterker smerten og fortvilelsen.

* «og hun var enke»: For kvinnen i fortellingen var sønnens død dobbelt tragisk, for hun hadde også mistet sin mann. Hun hadde dermed ingen forsørger. Uten noen til å forsørge seg, gikk enken en vanskelig og

usikker fremtid i møte.

7,13: «Da Herren fikk se enken»: Lukas bruker på en rekke steder i evangeliet den greske betegnelsen *kyrios* om Jesus (f.eks. 1,43; 7,19; 10,1.39.41; 11,39; 16,8 og 18,6). Denne tittelbruken gjenspeiler urkirkens bekjennelse til Jesus som opphøyd til Herre av Gud (Apg 2,36; Fil 2,11).

7,13: «fikk han inderlig medfølelse med henne»: Det berører Jesus dypt å se menneskers avmakt og smerte i møte med døden. Det greske verbet i grunnteksten (*splanknidsomai*) brukes bare i de synoptiske evangelier og – det er neppe tilfeldig – bare med Jesus som subjekt. Det uttrykker den sterke kjærlighetsfylte medfølelse som griper og beveger til omsorgsfull handling, slik dypest sett bare Kristus kan.

7,14: Jesus «la hånden på båren»: Jesus ignorerer rituell urenhet knyttet til berøring av et menneskelik (4 Mos 19,11.16).

7,14: «Stå opp!»: Oppvekkelsen at den unge mannen skjer på et Jesu kommandoord. Det er et myndig og maktfullt ord. Det er et guddommelig skaperord, som Guds skaperord i tidenes morgen. Gud skapte ved å tale: «Bli lys» (1 Mos 1,3), «han talte, og det skjedde, han befalte, og det sto der», slik salmisten skildrer skapelsen av himmel og jord (Sal 33,9). Det er det samme skaperord, det som kalte alt som er, frem av intet, som lyder fra Jesu munn ved oppvekkelsen av enkens sønn. Jesus roper med skapelsens røst, som han gjorde det ved oppvekkelsen av Lasarus (Joh 11,43: «Kom ut!»). Og dette skaperordets makt er større enn dødens makt: Jesu ord rører ved den døde kroppen. Den unge mannen setter seg opp og begynner å tale, han er igjen i de levendes land.

7,15: «Jesus ga ham til moren»: Ordrett samme formulering som i 1 Kong 17,23 brukes om Elia etter at han hadde vekket opp enkens sønn i Sarepta i Fønikia. Lukas vil at hans lesere skal se en Elia-typologi i fortellingen om Jesus som vekker opp enkens sønn i Nain.

7,16: «En stor profet er oppreist blant oss». Folket tolker Jesu oppvekkelse av enkens sønn i analogi med dødeoppvekkelsene gjennom profetene Elia (dagens lesetekst, 1 Kong 17,17-24) og Elisja (2 Kong 4,18-37).

7,16: Folkets andre kommentar til oppvekkelsen av enkens sønn: «Gud har gjestet sitt folk»: I den greske grunnteksten er ordene som er oversatt med «gjestet sitt folk», de samme som i Sakarjas lovsang i Luk 1,68 er oversatt med «har sett til sitt folk», jf. Rut 1,6: «Herren hadde tatt seg av sitt folk». Det er Israels Gud som i Jesu mektige gjerninger handler til beste for sitt folk.

Det store perspektivet

Hva er det evangelisten vil fortelle oss i beretningen om Jesus som vekker opp enkens sønn i Nain? En enkeltstående, fantastisk, utrolig historie? Ja, i første omgang dét, en sann og dramatisk historie fra virkeligheten. Der og da var det selvsagt fantastisk og utrolig det som hendte: En mann er død i ung alder – han døde, som vi ofte uttrykker det, en altfor tidlig død, og det gjør sorgen og savnet ekstra tungt. Men han fikk livet tilbake. En enke fikk sin kjære sønn tilbake. Men så godt og fantastisk det enn var det som hendte, og hvor godt og fantastisk det er når et menneske som trues av døden, får lagt noen ekstra år til sin livslengde - dette blir likevel i et større perspektiv bare en kortvarig hjelp. Siden en dag måtte enkens sønn igjen bæres til graven, døden fikk også denne gang det siste ord. Men det er nettopp et større perspektiv evangelistene vil tegne opp for oss i de tre – det er ikke flere – beretningene om Jesus som vekker opp en død (synagogeforstanderen Jairus' datter i Kapernaum, Marta og Marias bror Lasarus i Betania og enkens sønn i Nain). Johannes har et eget ord for dette større perspektiv i Jesu undergjerninger – han kaller dem i sitt evangelium for *tegn* (Joh 20,30, jf. 2,11; 11,47). Slik har også de andre evangelistene utvilsomt forstått Jesu under, selv om de ikke bruker denne terminologien. Som tegn peker underne Jesus gjør, ut over seg selv og hen på noe annet, eller mer presist: hen på *en* annen – Jesu underer peker på han som gjorde underet. Slik blir Jesu underer et tegn på og vitnesbyrd om hvem han er. Ved å vekke opp døde viser Jesus at han er den han sier han er: oppstandelsen og livet (Joh 11,25), den som bringer livskraftene inn i dødens verden. Det er først når vi ser Jesu underer som tegnhandlinger, at de får betydning for oss, at de kommer oss til hjelp. De dødeoppvekkelser Jesus gjorde i Kapernaum, i Nain, i Betania den gang, hadde en betydning som pekte langt ut over det å avhjelpe nød og sorg og fortvilelse i en enkeltstående situasjon, hvor viktig og trøstefull denne enkeltstående barmhjertighets-handlingen enn var for dem det gjaldt.

Dødeoppvekkelsenes tre tegn

Det er tre ting tegnet i evangeliens fortellinger om Jesus som vekker opp døde, vil henviser oss til. For **det første** viser det til Jesu egen oppstandelse fra de døde, der han vant den endelige seier over døden. Det gjorde han ikke i Nain. Det gjorde han i Jerusalem da han selv gikk inn i døden og

beseiret den innenfra – for vår skyld. Slik er dødeoppvekkelsene et forvarsel om at døden skal få sitt banesår ved Jesu oppstandelse fra de døde.

«Døden var ikke sterk nok til å holde Jesus fast». Slik uttrykker Peter det i sin tale på pinsedagen (Apg 2,24). «Døden var ikke sterk nok ...» – døden er sterk, den kan synes å være den aller sterkeste. Får den ikke – før eller siden – alltid det siste ordet? Må vi ikke respektere denne dødens grense, som den definitive?

Nei, for det finnes et unntak, et avgjørende unntak, der døden ikke fikk det siste ordet: Da døden trodde å eie Kristus i sitt kvelende favntak, ble det klart at den hadde forgrepet seg. *Da* var den ikke sterk nok. Mot Guds Sønn er døden maktesløs, mot Guds kraft er døden kraftløs. Fra Jesu oppstandelsesdag av er døden beseiret. Fra denne dag av har ikke døden det siste ord, det siste ord tilhører Livet. Jesus har skrevet dødens dødsattest.

For **det andre** peker tegnet enda lenger fremover: Det peker frem mot den dag da Jesus åpent og synlig for alle skal vise seg som den endelige seierherre over døden, den dagen da gudsriket skal bryte igjennom med full kraft, og det skal være definitivt slutt på dødens herjinger, da det ikke lenger skal være «sorg eller skrik eller smerte», og Gud selv «skal tørke bort hver tåre» fra menneskenes øyne (Åp 21,4) – for godt.

Og tegnet viser for **det tredje** hen til dette: Den som tror på Jesus, er alltid på livets side, hvor langt eller kort livet måtte bli, hvor bitter, ensom eller grusom døden måtte være. For livet i samfunn med Jesus er livet i kontakt med livets kilde, livets «opphavsmann» (Apg 3,15). Den som lever dette Kristus-livet, har Jesus fantastiske løfte om «aldri i evighet» å dø (Joh 11,26). Lever vi vårt liv sammen med Jesus, da er vår livsvandring en ubrytelig vandring på vei mot livets land. Vi får leve mens vi lever, vi får leve når vi dør. «Enten vi lever eller dør, hører vi Herren til» (Rom 14,8). Jesus lager, fordi han selv er oppstandelsen og livet, en vei tvers gjennom døden, han baner en vei for alle troende ut av graven, tvers gjennom død og gru.

«Se, i oppstandelsens tegn skal vi leve. Se, i oppstandelsens tegn skal vi dø!»

Utgang fra døden, den siste fiende

Da Martin Luther lå på sitt aller siste, fant han, som så mange, mange troende har funnet det i møte med døden, trøst i salmistens ord: «Hos Herren vår Gud er det utgang fra døden» (Sal 68,21). Der er ingen vei *tilbake* fra døden for noen av oss, men i Jesus Kristus er det vei *ut* fra døden.

Vår legemlige, fysiske død blir likevel ikke, heller ikke for de som tror på han som er oppstandelsen og livet, og som dør «i Kristus», en venn. Også for Kristustroende er sort dødens farge. Døden vil alltid være en fiende for livet, den fyller oss vanligvis med sorg og fortvilelse når den kommer, den gjør ende på alt som er kjært og kjent for oss. Og selv om døden er overvunnet i Kristus, er den ikke forsvunnet. Men i Kristus er døden blitt den *siste* fiende: Når døden er passert, er det for den kristne ingen fiender mer.

Hvordan Jesus har fått makt over døden

Til sist: En preken denne høstens påskedag som ikke minner om *hvordan* Jesus kunne bli herre over dødens makt, vil være mangelfull. Dødens overvinner kunne han bare bli ved først å gå i døden for oss. For døden er ifølge Guds ord «syndens lønn» (Rom 6,23). «Døden rammet alle mennesker fordi alle syndet» (Rom 5,12). Skulle Jesus løse *dødens* problem for oss, slik han gjorde det med sin oppstandelse, måtte han derfor *først* løse *syndens* problem. Derfor var det Jesus gikk i døden for alle mennesker: for våre synders skyld, for å holde dom over synden i oss. Han måtte gå inn under den uhyggelige sammenheng mellom synd og død som er vår skjebne. Ved å fullføre sitt soningsverk og ved sin oppstandelse brøt han denne forbindelsen mellom synd og død. Og da har ikke døden lenger noen lønn å ta ut, den kan ikke få oss som sitt bytte, den er ikke lenger den sterkeste makt i vår verden og kan ikke lenger «skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre» (Rom 8,28f), Livets Herre.

Gunnar Johnstad

Førsteamanuensis NLA Høgskolen Bergen

gunjohn@online.no